

Informatieverspreiding over gevaarlijke stoffen

Met dank aan de Danish Working Environment Authority, Denemarken.

Inleiding

In het kader van de Europese Week van de Veiligheid en Gezondheid op het Werk 2003 geeft het Agentschap een serie inlichtingenbladen uit over arbeidsveiligheid en gezondheid met betrekking tot gevaarlijke stoffen. Doeltreffende informatie over de gezondheidsrisico's voor werknemers en de beheersing daarvan op de werkplek is een gemeenschappelijke taak voor werkgevers, werknemers en hun vertegenwoordigers. Dit inlichtingenblad geeft een aantal adviezen voor een doeltreffende communicatie.

Wetgeving

De Europese richtlijnen en verordeningen over indeling en etikettering⁽¹⁾ vormen het raamwerk voor de verplichtingen van fabrikanten van chemische stoffen. Hierin is vastgesteld welke belangrijke informatie⁽²⁾ op gestandaardiseerde wijze aan de gebruikers beschikbaar wordt gesteld in de vorm van veiligheidsetiketten, risicosymbolen en veiligheidsinformatiebladen.

De richtlijn die betrekking heeft op chemische stoffen⁽³⁾ stelt dat werkgevers van de leverancier aanvullende informatie die noodzakelijk is voor het beoordelen van de risico's, moeten ontvangen of dat zij deze moeten verkrijgen uit andere beschikbare bronnen. Werkgevers moeten er ook op toezien dat de werknemers en/of hun vertegenwoordigers geïnformeerd worden en een opleiding ontvangen over:

- de gevaarlijke eigenschappen van te hanteren chemische stoffen;
- het niveau, het type, en de duur van de blootstelling en de werkomstandigheden waarbij dergelijke stoffen worden gebruikt;
- passende voorzorgsmaatregelen om zichzelf en andere werknemers te beschermen op het werk;
- de gevolgen van genomen of nog te nemen procedures voor risicobeheer;
- relevante grenswaarden voor de blootstelling op het werk of biologische grenswaarden;

- zo mogelijk de conclusies die kunnen worden getrokken uit reeds uitgevoerde medische controles en blootstellingsbeoordelingen.

Daarnaast moet de werkgever ervoor zorgen dat de werknemers zich bewust zijn van mogelijke veranderingen in deze omstandigheden.

Werkgevers moeten blootstellingen aan gevaarlijke stoffen registreren alsmede de medische controles van werknemers die in aanraking kunnen komen met kankerverwekkende en mutagene stoffen⁽⁴⁾ of bepaalde biologische agentia⁽⁵⁾. Werknemers moeten toegang hebben tot hun persoonlijke gegevens. Deze regelingen moeten worden opgenomen in de nationale wetgeving. Lidstaten hebben het recht aanvullende of strengere regels ter bescherming van de werknemers voor te schrijven. Bedoelde richtlijnen leggen namelijk alleen de minimumeisen vast.

Het toekomstige Europese systeem voor de registratie, de evaluatie en de vergunning van chemische stoffen (REACH), stelt zich tot doel de beschikbaarheid van relevante informatie te verbeteren met betrekking tot de eigenschappen van chemicaliën, de gevolgen ervan voor het milieu en de gezondheid, het voorgenomen gebruik, en de maatregelen voor het verminderen van de risico's.

Het is daarom ten zeerste aan te raden dat u duidelijkheid verkrijgt over de specifieke nationale wetgeving die wellicht van toepassing is op het gebruik van gevaarlijke stoffen op de werkplek.

Het etiketteren van chemicaliën

Als een chemische stof of een chemisch product is geclassificeerd als gevaarlijk, moet de fabrikant of de importeur de verpakking voorzien van een gevarenetiket met ten minste informatie over:

- de naam of handelsnaam van de stof of het product en naam en adres van de persoon die verantwoordelijk is voor het op de markt brengen van deze stof of dit product;
- de na(a)m(en) van de gevaarlijke stoffen die heeft (hebben) geleid tot de classificatie „gevaarlijk“;
- de EG-registratienummers voor stoffen, bijvoorbeeld het Einecs⁽⁶⁾ of Elincs⁽⁷⁾-nummer;
- gestandaardiseerde gevarenindicaties, gevarensymbolen⁽⁸⁾, risicoindicaties (R-zinnen⁽⁹⁾) en veiligheidsvoorschriften (S-zinnen⁽¹⁰⁾). Er zijn ook voorschriften vastgesteld voor preparaten met verscheidene gevaarlijke stoffen die meerdere symbolen en risicozinnen vereisen.

Risicosymbolen, risicozinnen (R-zinnen) en veiligheidszinnen (S-zinnen) zijn indicaties voor het gevaar van de stof en de veiligheidsmaatregelen die daarop betrekking hebben. Zowel de R- als de S-zinnen zijn vastgesteld in richtlijnen van de Europese Gemeenschap⁽¹¹⁾. De zinnen worden gebruikt op de etiketten van de verpakkingen en in veiligheidsinformatiebladen om te waarschuwen voor het gebruik van gevaarlijke goederen en preparaten en te adviseren over het omgaan met dergelijke producten. Risicozinnen zijn gestandaardiseerde beschrijvingen van de potentiële gevaren van het product voor de gezondheid en de veiligheid bij normale hantering en normaal gebruik, bijvoorbeeld R21, „Schadelijk bij aanraking met de huid“. Veiligheidszinnen en combinaties van veiligheidszinnen beschrijven voorzorgsmaatregelen die moeten worden genomen, bijvoorbeeld S15, „Verwijderd houden van warmte“.

Veiligheidsinformatiebladen moeten worden gebruikt op de werkplek. Zij bevatten uitgebreide en aanvullende informatie over de gevolgen voor de gezondheid, de inhoud van het product, de juiste beschermingsmaatregelen en de persoonlijke beschermingsmiddelen.

⁽¹⁾ Bijvoorbeeld Richtlijn 67/548/EEG van de Raad van 27 juni 1967 betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten inzake de indeling, de verpakking en het kenmerken van gevaarlijke stoffen, zoals gewijzigd, en Richtlijn 1999/45/EG van het Europees Parlement en de Raad van 31 mei 1999 betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten inzake de indeling, de verpakking en het kenmerken van gevaarlijke preparaten.

⁽²⁾ Richtlijn 91/155/EEG van de Commissie van 5 maart 1991 houdende beschrijving en vaststelling van de wijze van uitvoering van het systeem voor specifieke informatie inzake gevaarlijke preparaten (veiligheidsinformatiebladen), zoals gewijzigd.

⁽³⁾ Richtlijn 98/24/EG van de Raad van 7 april 1998 betreffende de bescherming van de gezondheid en de veiligheid van werknemers tegen risico's van chemische agentia op het werk.

⁽⁴⁾ Richtlijn 90/394/EEG van de Raad van 28 juni 1990 betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan carcinogene agentia op het werk, zoals gewijzigd.

⁽⁵⁾ Richtlijn 2000/54/EG van het Europees Parlement en van de Raad van 18 september 2000 betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan biologische agentia op het werk.

⁽⁶⁾ European Inventory of Existing Commercial Substances (Einecs — Europese inventaris van bestaande chemische handelsstoffen), een lijst met 100 195 stoffen, zie <http://ecb.jrc.it/new-chemicals/>

⁽⁷⁾ European List of New Chemical Substances (Elincs — Europese lijst van nieuwe chemische stoffen), zie <http://ecb.jrc.it/new-chemicals/>

⁽⁸⁾ <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/csc/dtash/symbols/index.htm>

⁽⁹⁾ <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/csc/dtash/riskphrs/index.htm>

⁽¹⁰⁾ <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/csc/dtash/sftyphrs/index.htm>

⁽¹¹⁾ Richtlijn 2001/59/EG van de Commissie van 6 augustus 2001 tot achtentwintigste aanpassing aan de vooruitgang van de techniek van Richtlijn 67/548/EEG van de Raad (zie voetnoot 1): http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod1:CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=32001L0059&model=guichett

Veiligheidsinformatiebladen

Fabrikanten en leveranciers van chemische stoffen moeten vakmensen voorzien van veiligheidsinformatiebladen ⁽¹²⁾ met informatie over de eigenschappen van de stof, de gevaren voor de gezondheid en het milieu, de gevaren die zijn gebaseerd op fysisch-chemische eigenschappen, de opslag, het gebruik, het transport en de verwijdering. Daarnaast bevatten zij richtsnoeren voor de bescherming van de werknemers, voor het bestrijden van branden, en zo nodig de maatregelen die moeten worden genomen na een accidentele ontsnapping van de chemische stof alsmede eerstehulpverlening. Het voornaamste doel van veiligheidsinformatiebladen is werkgevers in staat te stellen te bepalen of er gevaarlijke chemicaliën aanwezig zijn op de werkplek, en te beoordelen of het gebruik ervan leidt tot risico's voor de gezondheid en de veiligheid van de werknemers en/of het milieu. Werknemers of hun vertegenwoordigers moeten toegang hebben tot de veiligheidsinformatiebladen.

De informatie in de veiligheidsinformatiebladen kan het uitgangspunt zijn voor de identificatie van de gevaren waaraan de werknemers zijn blootgesteld en voor de vereiste controlemaatregelen. De fabrikant kan echter niet alle potentiële gebruiksomstandigheden voorzien. De beschermingsmaatregelen die worden aanbevolen in de veiligheidsinformatiebladen moeten daarom worden aangepast aan de omstandigheden op de specifieke werkplek.

Andere informatiebronnen

Bij sommige producten, zoals farmaceutische producten (bv. kankerremmende stoffen (cytostatica) of cosmetica (bv. haarverzorgingsproducten), hoeven de leveranciers geen veiligheidsinformatiebladen te leveren. Ook al zijn er wel veiligheidsinformatiebladen beschikbaar, dan kan meer informatie soms toch noodzakelijk zijn. Voor het verzamelen van de benodigde informatie, het beoordelen van de risico's en het nemen van voorzorgsmaatregelen, is het noodzakelijk om:

- andere bronnen te gebruiken (technische documentatie, gebruiksaanwijzingen, technische en wetenschappelijke referentiedocumenten en vakbladen);
- bij fabrikanten en leveranciers navraag te doen;
- preventiediensten/Arbo-diensten te raadplegen;
- advies te vragen aan vakorganisaties (beroepsverenigingen, kamers van koophandel, vakbonden, socialeverzekeringsinstellingen en andere organisaties);
- contact op te nemen met overheidsinstanties.

Biologische agentia zijn geclassificeerd overeenkomstig hun risico voor de gezondheid. Voor het hanteren van biologische agentia op de werkplek is het aan te raden de nationale wetgeving te raadplegen — die onder meer classificatieschema's bevat van gevaarlijke biologische stoffen (micro-organismen en parasieten) gerelateerd aan het risiconiveau. Dit vormt een basis voor risicobeoordeling en preventieve maatregelen die moeten worden genomen bij het gebruik van dergelijke stoffen.

Voorbeelden van nuttige informatiesystemen

De interactieve website „COSH Essentials” ⁽¹³⁾, verzorgd door de Health & Safety Executive (Arbo-dienst) in het Verenigd Koninkrijk, is ontwikkeld om kleine bedrijven eenvoudige stapsgewijze richtlijnen te bieden voor het beoordelen en controleren van de gevaarlijke stoffen die deze bedrijven gebruiken op het werk.

De database Gestis ⁽¹⁴⁾ van de Duitse instellingen voor wettelijke ongevallenverzekeringen en preventie heeft informatie beschikbaar over ongeveer 7 000 stoffen. Het systeem is gekoppeld aan een database voor blootstellingen (DOK-MEGA) ⁽¹⁵⁾ en een database met veiligheidsinformatiebladen (ISI) ⁽¹⁶⁾ die koppelingen heeft naar meer dan 410 000 veiligheidsinformatiebladen van 200 fabrikanten. Verder wordt deze database aangevuld met een database over ontbrandings- en explosiekenmerken (GESTIS-Dust-Ex) ⁽¹⁷⁾ van meer dan 4 000 stofmonsters uit de meeste bedrijfstakken.

De International Chemical Safety Cards (ICSC's — Internationale kaarten voor chemische veiligheid) ⁽¹⁸⁾, die zijn ontwikkeld door drie samenwerkende internationale organisaties, het Milieuprogramma van de Verenigde Naties (UNEP), de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) en de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), samen met de Europese Commissie, bieden informatie over meer dan 1 200 stoffen. Een ICSC-kaart geeft een samenvatting van de essentiële

gezondheids- en veiligheidsinformatie over chemische stoffen voor gebruik door werknemers en werkgevers op de werkvloer. De kaarten zijn ook verkrijgbaar in andere talen.

Meer informatie

Meer voorbeelden van succesvolle informatieverstrekking en andere inlichtingenbladen van dezelfde serie over gevaarlijke stoffen zijn verkrijgbaar op <http://osha.eu.int/ew2003/>. Deze website wordt voortdurend bijgewerkt en uitgebreid.

De Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) heeft voor gezondheids- en veiligheidscommissies een instructiemodule samengesteld over de wijze van communiceren tussen werknemers en werkgevers met betrekking tot gezondheids- en veiligheidsproblemen op de werkplek, onder andere over risico's met chemische stoffen op het werk. Deze module is gratis verkrijgbaar op <http://www.itcilo.it/english/actrav/telearn/osh/com/comain.htm>

Informatiechecklist voor werknemers

Weet u:

- ✓ wat de bevindingen zijn van de risicobeoordeling die uw werkgever heeft uitgevoerd?
- ✓ aan welke gevaren u bent blootgesteld?
- ✓ wat de schadelijke gevolgen kunnen zijn?
- ✓ wat u moet doen om uzelf en anderen te beschermen (bv. op welke wijze de risico's onder controle moeten worden gehouden)?
- ✓ hoe u kunt controleren en ontdekken wanneer iets niet in orde is, en aan wie u eventuele problemen moet rapporteren?
- ✓ wat de resultaten zijn van een blootstellingscontrole of medische controle?
- ✓ welke preventieve maatregelen er moeten worden genomen bij onderhoudswerkzaamheden?
- ✓ welke eerstehulp- en noodmaatregelen u moet treffen?

Checklist voor een goede communicatie tussen werkgever en werknemers

- ✓ Is er op elke werkplek een lijst aanwezig met gevaarlijke stoffen die worden gebruikt of geproduceerd?
- ✓ Is er een veiligheidsinformatieblad onder handbereik voor elke geclassificeerde gevaarlijke chemische stof die wordt gebruikt?
- ✓ Is de informatie op het veiligheidsinformatieblad omgezet in concrete instructies met praktische informatie over de dagelijkse omgang met stoffen?
- ✓ Is elke container voor gevaarlijke stoffen (bv. vaten, flessen, opslagtanks enz.) voorzien van een etiket met de identiteit van het product en passende waarschuwingen met betrekking tot de fysieke gevaren (bv. explosiegevaar) en de gezondheidsgevaren?
- ✓ Is er een risicobeoordeling uitgevoerd en zijn de bevindingen bekendgemaakt?
- ✓ Worden de werknemers regelmatig gevraagd naar potentiële gezondheids- en veiligheidsproblemen?
- ✓ Hebben alle werknemers relevante informatie, instructies en scholing ontvangen over de gevaarlijke stoffen die op de werkplek aanwezig zijn, inclusief de voorzorgsmaatregelen die zij moeten nemen om zichzelf en de andere werknemers te beschermen?
- ✓ Weten alle werknemers:
 - ✓ hoe ze volledig en correct gebruik moeten maken van alle geboden controlemaatregelen?
 - ✓ aan wie zij problemen en onvolkomenheden van controlemaatregelen moeten doorgeven?
 - ✓ wat zij moeten doen bij een ongeval, incident of noodgeval waarbij gevaarlijke stoffen zijn betrokken?

⁽¹²⁾ <http://europa.eu.int/comm/enterprise/chemicals/sds/sdsdir.htm>

⁽¹³⁾ www.cosh-essentials.org.uk

⁽¹⁴⁾ <http://www.hvbg.de/bia/gestis-database>

⁽¹⁵⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/mega/megae.htm>

⁽¹⁶⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/ISI/isi.htm>

⁽¹⁷⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/exp/lexple.htm>

⁽¹⁸⁾ <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/>